

• УЧАСТНИЦИ АКЦІЇ: Часть студентів середніх шкіл із Бардеєва, Старой Любовні і Свідника.

День открытых дверей на Пряшівській університеті

11. і 14. септембра 2009 у Высокошкольскім ареалі Пряшівської університету (ПУ) в Пряшові був 2. річник Дня открытых дверей – презентації культури Русинів у шкільних областях їх культурно-сполоченського жытця, котрый уж другый рік за собов організував Інститут русинського языка і культури той університету. І другый річник Дня открытых дверей ся організував вдяка фінансній допомогі Міністерства культуры СР - програму Культура народностных меншын 2009, а того року фінансіями припомогла і ПУ. Цілем акції є інформувати студентів середніх шкіл о розлічных аспектах жытця і діяльства Русинів на Словеньску і за границями СР, выкликати в них інтерес о русинську культуру, о навчання русинського языка, і таким способом находити потенціальных студентів **штудійного програму русинський язык і література на ПУ.**

Зачаток другого річника належав народній співанці: выступила знама інтерпретка русинських народных співанок Анна Порацова в doprovоді гри на акордеоні Йозефа Пірога, котра зробила добру атмосферу у вступі до даной акції. Потім участників презентації привітала ПгДр. Анна Плішкова, ПгД., директорка споминаного інституту, а о проєкті поінформувала притомных ей авторка – ПгДр. Кветослава Копорова з того же інституту. Обсягом тогорічної акції были выступліня на дві главны темы. В рамках І. темы – **Русинський списовный язык, русинський народностный організацій і інституцій, шкільска сфера, історія і набоженьський жытцє Русинів на Словеньску** выступили: ПгДр. Анна ПЛІШКОВА, ПгД., із рефератом *Русинський списовный язык на Словеньску*, ёго функціоналны сферы і можности високошкольського штудія, ПгДр. Станіслав КОНЕЧНІ, к. н., із рефератом *Русины в історічных переломах 2. тисячроча*, ПгДр. Кветослава КОПОРОВА з рефератом *Сполкы і організацій в русиньскім возроднім процесі*, о. ТгЛіц. Франтішек КРАЙНЯК із рефератом *Русины в конфесіоналній сфері*. О. Крайняк на тоту тему выступав 11. септембра а 14. септембра зась о. Мгр. Мілан ЯСИК. Друга тема ся дотыкала **Русинів у міжнароднім контексті, видавательской роботы, театру** і была представлена: Мгр. Александром ЗОЗУЛЯКОМ із рефератом *Світовий конгрес Русинів і видавательске діяльство в русиньскім языку по році 1989*, ПгДр. Марієв МАЛЬЦОВСКОВ із рефератом *Сучасна русиньска література* і рефератом Мгр. Маріана МАРКА на тему *Сучасный русиньський професіоналный театр*.

К обидвом темам був простор на діскузію, а то першый день зо студентами **Гімназії Л. Штекела** в Бардеєві, **Гімназії Т. Вансовой** у Старій Любовні і **Споєной школы – Обходной академії** у Свіднику, другый день – зо студентами зо **сниньской, гуменьской і лабірської гімназій**.

Треба повісти, же і на тогорічній акції понад 200 студентів третіх річників середніх шкіл дістало много новых інформацій о Русинах і о можностях штудования русинського языка і літературы в комбінації з іншыми предметами на Пряшівській університеті і в заграничу, з котрых віриме, же ходем мала часть проявить в будучности інтерес о русиністіку і прийдуть ей штудувати на ПУ.

А. З., фоткы автора а К. Копоровой

• Часть студентів середніх шкіл із Міджілаборець, Гуменного і Снины.

РЕФЕРУЮЧІ:

• ПгДр. Анна Плішкова, ПгД.

• ПгДр. Кветослава Копорова

• ПгДр. Станіслав Конечні, к. н.

• ТгЛіц. Франтішек Крайняк

• Мгр. Мілан Ясик

(Продовжіня фільму на 2. стор.)

Програм політичної партії MOST – HÍD ословив молодих Русинів

Ближать ся парламентны вольбы а то є час, коли ся політичны партії зачінають активізувати, жебы здобыти на свій бік якнайвше воличів, голоса котрых суть про них „вступенков“ до високой політики. Каждый період владнута конкретных політичных партій є, нащастя про воличів, прісно вимірняний, прото газардованя з довіров людей-воличів ся не барз выплачат. Русинь-

ска народостна меншына на Словеньску ся до того часу якось до політики барз не мала дяку мішати. Може то было і з недостатку політичных скузеностей, може і з недостатку особностей, котры бы ся мали охоту ангажовати в політиці, аж на вынятки, якими были В. Турок, Ф. Віцо або Юдр. П. Крайняк. Послідній квартал того рока може внесе до русиньского руху важну зміну.

Представуєме вам Мґр. Петра КРАЙНЯКА, окресного председу новоствореной партії MOST – HÍD

Петро Крайняк (1981) ся народив у Пряшові-Соліварі. Примарну освіту здобыв на Церковній основній школі св. Горазда на Соліварі (1996). По maturі на Середній лісницькій школі у Пряшові (2000) абсолвовав дев'ятимісячну закладну воєнську службу в Братіславі, потім курто робив як складник. Од року 2002 до року 2007 штудовав на Грекокатолицькій теологічній факулті ПУ у Пряшові. Од септембра 2007 учить в спеціалній класі на ОШ з матерських школов у селі Свиня коло Пряшова. В тім істім році був зволений за члена Выконного wyboru Містной організації Русиньской оброды на Словеньску (РОС) у Пряшові, а тепер є ей заступцем председу. Ёго отець – Др. Петро Крайняк був дакілько періодів членом выконного wyboru РОС і говорцем той організації. Стрыко, о. Франтішек Крайняк, є грекокатолицьким священиком в Камюнци (окр. Стара Любовня) і ініціативный підпорователь русиньского языка в пасторації і літургії.

• Пане Крайняк, што Вас привело до сфери політики?

– Ці хочеме, або нїт, політика вливать на каждого з нас. З політиков є звязаных много ситуацій у животі чоловіка – можности работы, вышка пензії, ціны potravин, або і слобода народной ідентіфікації при списованю жытельства, ці, наприклад, і путь до Ужгорода. Кідь у Вышнім Німецькім стоїте веце як три години на граніці, знате, же ту дашто не є впорядку. Тото вшытко є політика...

За моїх дітиньских років быти у політиці значіло быти членом комуністичной партії. Нихто з моєї родини ся в тій партії не ангажовав. Наша родина была заміряна скоріше духовно. Все сьме ходили до церкви, мій дідо був грекокатолицький священник, но в р. 1968 мусив одійти з церковных служб, бо заставляв погляды демократізації сполочности, котры были демонстрованы Пражсков ярєв. В тых односинах сьме дома все бісїдовали і о політиці і в рамках своїх можностей сьме ся намагали впливати на ню і не быти лем ей пасивными приїмателями. Од своїх 18 років єм був участником каждых волеб ці референд.

Хоць за наймыслуповнішу професію поважаю душпастырську роботу, то значіть, кідь муж служить як священник своему народу, єднако і політику поважаю за службу і реалну можливість, як помічі людем. Політика на регіоналній уровни є досправды службов і каждоденнов жертвеностєв, што бы наїсто потвердили старостове по наших селах. Так думку вступити до політичної партії розумлю як діло, котре не є моєв особнов амбіціов, але главно амбіціов служити людем. Треба ся мі але много учіти, жебы єм не скламав довіру.

• Чім Вас ослвила якраз нова партія MOST – HÍD? Як сьте ся дістали до функції окресного председу?

– Хотів єм кандїдовати за посланця Містського заступительства у Пряшові як незалежный кандїдат. Было то в році 2006, но наконець сьме з Федором Віцом в петіції не назбєрали достаток платных підписів і так нас не пустили на кандїдатку. В літі того року была заложена нова політична партія – MOST – HÍD, котра ня ослвила своїм програмом.

На ей челі стоїть скузеный політик Бела Бугар, котрый як єден з немногих не забабрав сі руки корупціов. Є мі симпатичный і єго хрістіанський прінціп. Партію заложили політици мадярьской народности, але ей амбіціов, на розділ од СМК, є ослвити воличів розлічных народностей, як і досягнути зближєня Словаків з Мадярами, котры жыють на Словеньску. Окром того, в партії є много скузеных політіків, котры ся в минулости подїляли на ряджіню штату. Окресным председом єм ся став на пропозицію крайского председу, пана Маріана Стракы, што потвердило републікове председництво партії. Партія ся будує згоры, по році набігне на демократічний прінціп волеб до окремых структур. Хочу быти спомічний при формованю партії, котра мать амбіцію у наступных парламентных воल्бах здобыти холем 10 процент голосів. Вірю, же ся то подарить.

• Думате сі, же Мадяры то думают з Русинами досправды важно? Знаме пробы з минулости, котры не были барз успішны....

– Партія MOST – HÍD ся профілує як цілословеньска партія, в котрій мають простор вшыткы народности за условия, же о то проявлять інтерес. Членове РОС, ани других русиньских організації ся офіціално не приголосили к підпорі той партії. Што ся тыкать одповіді на Ваш вопрос, Мадяры то будуть думати до такой міры важно, до какой їх будуть Русины підпоровати у народностных вопросах і дадуть свої голоса тій партії. Одкрыто але треба повісти, же обычайный Русин мать єднаку травму з Мадяра, як ей мають Словаки. Бісїдуєме ту о тісячрічній утискованю. То є але минулости, з котров ся мусиме вырівнати. Русины жыли ведно з Мадярами в Угорьску, причім Мадяры решпектовали притомность Рутенів на северовыході державы. Народностный утиск був спрічинєный Австро-Угорьским вырівнанєм в році 1867. А ту сьме зясь при політиці... Усвідомлюю сі, же є потребне змірїня міджі Словаками і Мадярами, як і історічне порозуміння поліції Русинів в угорьській історії. Кідь споминате кандїдатуру русиньских представителів в парламентных воल्бах 2002 на кандїдатці СМК, треба честно повісти, же Русины были тогды проти

(Закінчіня фїлму з 1. стор.)

• Мґр. Александер Зозуляк

• ПґДр. Марія Мальцовска

• Мґр. Маріан Марко

сполупраці з мадярьсков партієв, а тому одповідав і волебный выслідок в краю. Кідь партія MOST – HÍD перейде до парламенту і буде успішна і в комунальных воल्бах, наїсто то буде думати з Русинами серьєзно.

• Як хочете реалізувати русиньську політику через партію MOST – HÍD?

– Моєв пріорітов буде, жебы люде не жыли в біді і мали добрі заплачену роботу. Далшы вопросы суть другорядны, але наїсто не будуть одшмарєны. На програмівм сеймі, котрый ся одбыв в Комарні 12. септембра 2009, єм выступив з актуалными вопросами, котры траплять Русинів – асіміляція Русинів через церковны обряды, вышедесятьрічны жадости о выменованя єпіскопа про грекокатоликів, котры належать до Церкви „sui iuris“ русиньской, і доднесь невыслухана просьба Русинів о навщіву Святого Отця у Ватікані. Вказав єм тыж на проблему з русиньским высыланєм в Словеньскім розгласі, як і на невгодный час про высыланя народностного маґазіну в Словеньській телевізії.

В припадї, же буду зволений за посланця ВУЦ, буду як пріоріту просяжовати в рамках Пряшівского краю навчаня предмету русиньский язык і култура на вшыткых основных і середніх школах, де жыє русиньске жытельство. Уж теперь будуть в пятєх містах білборды в русиньскім языку. На многы річі але мож вплинути лем з поліції посланця Народной рады СР, який може ініціувати і пріяты конкретных законів.

Но і з поліції окресного председу хочу допомочі при творіню Закона о народностных меншынах і Закона о фінанцованю народностных меншын. Буду ся усиловати о штонайбівшу підпору Інштїтуту русиньского языка і културы на ПУ і Музею русиньской културы у Пряшові.

Єм пересвідченый, же нова політична партія зміцнить поліції Русинів в рамках СР, но вшытко є залежне од выслідку парламентных волеб, як і од волеб до самосправ.

Бісїдовала: **Кветослава КОПОРОВА**,
фото: А. З.

поздравління русинів на 2009 рік

поезія • фотографія

число 3

Дозріта публіка

Стишки фотографки **Дани Капралёвой** із Стаціна суть якбы даякы перулки – курты, невеликы на слова, но чинять із мыслів миль чуда. У вшитых пятых стихах нашого выберу з творчости авторки находиме роздумованя із моралнов апеляцій, котра ся одвивать із порівнюваня двох патріархалных величин естования, а то істоты весмірної і земской матеріальности і перемінчивости людського морального принципю. Ідейным продуктом такого порівнюваня є то, же приіматель собі кладе вопрос, што єсть визначніше – вічна істотность матерії або способность людської мысли бесперестанно модіфіковати ся до незрахователных подоб, но ай принципіальных позицій?

Таку мысліву дозрітость мож найти у доеднім стишку Дани Капралёвой, а тота визрітость мысліня і морална позиційовость давати нам на знамость, же нам до дверей русинського літературного хыжчати заклёпкала дозріта публіка. Отваряєме ей і витаєме з прязным очекованьём духовных чудотворств у нарабляню із перыхым та ай глибокостным матеріалом словеса.

Радуйте ся, діти Русинії, зъявила ся нова плекотыря, што вас поживить словным материнським молоком, бы вас сила духа не вхабляла.

А ныї собі представме ближе, што є то за єдна – Дана Капралёва.

Докторка педагогіки Дана Капралёва ся народила **12. януара 1959** у Снині. Дітинство пережыла у Стаціні. В роках 1974–1978 штудовала на фотографічнім одділіню Середней художнє-промислової школы у Кошіцях. По ей скінчіню перешла робити до Музею української культуры у Свиднику у робочій функції фотографки. В році 1985 скінчила штудії на універзиті в Пряшові в комбінації образотворча вихова і руський язык, позад чого до 2003 року робила у Вігорлатьскім музею в Гуменнім як кунстисторічка. Занимать ся фотографію, образотворством, артедукологію. У сучасности наша авторка є працівничков Вігорлатьской книжніці у Гуменнім. Активізує ся, главно в области фотографованя. Є членков міжнародного фотографічного згрупованя *Блек енд Вайт* (Чорна і біла). Ёй творчость є заміряна на субективний документ. Выставлять як дома, так і за границями нашой републіки (Чесько, Польща, Україна, Австрія, Франція). А од року 2005 ся реалізує і на полю стихотворства, де была оцінена преміями у літературных конкурзах. Публіковала у словенським і в українським языках. По русинськы звучать ей стишки по першыраз!

Талентовану авторку сьме зазвали на курте інтервю.

• **Котра із народных поезій і якы авторы на вас найвеце вплинули?**

– Книжку собі знам барз выбаганьковито выбирати, довго переберам сторінкы і прошу ся, ці мі досправды хоче дашто важне повісти. Потім ей уважно читам, хоць при тім можу часом мати таке чутя,

же ня книжка нудить. Ай так все на кінци найду про ся одповідь, чом єм сі єй выбрала. Як подумаю, же читати годен лем чоловік – так є то удивительне. Я мам такы обдивлятельскы часочасты. Замолода то быв Лермонтов і Мірослав Валек. Потім пришов співець Грузії Моріс Поцхішвілі. За дозріваня єм дошла ку Анні Ахматовій і Владімірови Голанови. Недавно то были Маяковский і Поляк Буковский. Теперь мнов рушають Мілан Руфус своїм зборником Вірность і Шандор Марай своїм животнов мудростів у своїх розмыслах. Не спомянула єм многих далшых, котры зо мнов тримали діалог і вручили мі фалатча із свого „я“.

• **Што бы сьте хотіли превказати в области літературы?**

– Же окрема тіла сьме душов, духом, тым, што чинить нас чоловічинов. Атрибуты – ласку і слободу чоловік сі мусить заслужити, же за нима йде. Там як свічку запалю, не смію єй під стіл положити, але на нёго. Ная ушитым світить. Конець-кінцем не то є главным, што бы-м хотіла повісти, но што справды-м повіла.

• **Чім вас фасцінує русинський язык?**

– Архаїзмами наприклад, што мають свою містіку і глибокий візуально-чутівый корінь. Є то мій материнський язык, в котрім найінтензивніше переживам звуки, фарбы, запах, смак і дотыкы слов. Чути материнський язык – про ня значить материнське погладження. Лем мі смутно, же велё слов зістало в забытю.

• **Який є ваш поезіовый і творчий світ?**

– Є то внутрішній, духовный храм ай із ёго учителями, є світом, в котрім ся рушають душа при трапезі і у веселости.

• **Што бы ся вам на ході світа хотіло змінити, на як і чом?**

– Ёй! Хотіла бы душа до раю, но гріхы не давають. Но якбы-м так могла, як негодна-м, так такой бы-м зачала од себе. Што ся тыкать людства, мало бы конечно порозуміти конечным кінцем десятём Божым заповідям. Не формално, но холем так, як о них гварить Абд-ру-шін. Бы не тужыло за грошами, по моци овладати других, а за величавостів свого „я“. Бо розумность – то не мудрость, а розкош – не ласка то. А чом? На нашій землі є сила красы. А представте сі щі к тому світ без зависти, кламства, ароганції, злодіїв, без поліцайтів, банкарів, поїшоваків, шпоровників, політіків а пак щі ай без докторів ай священників. Ужасна утопія, гейжете? Скоро як кібы господні то планы у розуміню сучасника. Зато-м як чоловічина побрыджена тым світом, но як душоносительніця хочу го покус направляти. Ай писанём поезії.

За бісїду дякує **Штефан СУХЫЙ**, Стацін

глина
тіло землі
мати людей
мы
болото
голова юды

хоче ся
нашыроко розняти
рукы
стати ся хрестом
простым
білым полотном

(народенины, януар 2007)

звїзды землі
плювають на небо
холодне
попіль світа
розносить
божий
вітор
дым діавола
давить доброту
людей тігать далеке
выміряти близке
дома

(вечур дома, май 2007)

голод
справедливый
суд стравы
бо з тісяч хлібів
є лем єден хліб
обжерство
голод духа

(Гіпернова, обід, юл 2007)

ходжу на двох
роздумую четвероніж
як п'яне звірятко
віртуалні виджу
на трьх
чекам
мудрость кінця
а сердце
шкындалку хоче
бы на єдній

(рано, август 2007)

днесь маю
основу на чалі
думы без гуслёвого ключа
скачуть
до огня
закрученого до паперя
злости ся до вертепів не хоче

глядам дітвачі очі
покору старого чоловіка
людськость сердца твого

(Лаборець, 2008)

• Фотографія з циклу ЗУЗАНКА Дани Капралёвой інспірованою ініціативою творчостів єдної бабкы.

Од сердця писана поезія

Такої поезії, котра бы пробуджувала народ, а заєдно їмала за сердце великыма чувствами, все є мало. Таку пише интересный, „молодой“ автор **Миколай Коневал**, родом з Камюнки, Старолюбняньского окресу. Тэмы, якы сі выбэрать, суть актуалны. Народ, асіміляція, утримованя традицій, выходного обряду, тема русинства. Ёго поезія выплыват з ёго ввнутри, з натуры і з того, што сам пережив.

Народив ся Миколай Коневала **30. октобра 1948** року в Камюнці, Старолюбняньского окресу. Основну освіту здобув в роднім селі а середню промислову школу з матуров скінчив у Пряшові (1964 – 1968). Два роки воєнчыны сі „одкрутив“ у Малацках, Брезовій у Соколова, Братіславі (1968 – 1970). Робив на проекції у Світі як електропроектант, пак в Теслі в Рожнові под Радгоштём, Агроставі Стара Любовня, у Майтексі – інвестичній выставі, а наконець на дружстві в Гнезднім у придруженій выробі.

В роках 1993 – 2001 жив в США, де співав в хорі в Церкві св. Духа в Брукліні. В далекім світі при роботі сі пошкодив здоровья, котре му тьякне доднесь.

Жыє М. Коневал з родинов в Камюнці жывотом обычайного валалчана, котрому не є рівнодушна наша култура, церьковны діла, наша школа. Бере участь в розлічных русиньских акціях регіону (выступать на русиньских святах в

Камюнці, спроводажть словом фолклорный колектів Барвінок, декламує властну творчость), а што є важне – неперестанно над собов робить. Скінчив універзіту третёго віку, йде штудовати політологію, тісно зачав сполурацовати з Музеём русиньской културы в Пряшові, публікує в Грекокатолицькім русиньскім календарю, в ІнфоРусині і в Артосі. Абы здоровья было, пак найвекшов ёго ласков зістає култура і історія Русинів родного села Камюнка, а самособов далша творба в области поезії, але і прозы.

Автор ся публікує в Народных новинках **попершыраз**. Читатель такой спознать, же іде о поета із богатыма скусеностями зо жывота. Поета, котрый пише сердцём. І хоць фор-

малный бік стишків не є іщі порядно вычищений, суть ту проблемы з римами, темпо-рітмом, выповідну якість ёго творів не мож поперти. Знає, о чім треба писати. Ёго стишкы суть набиты внутрішнім набоєм і никого не зохаблять рівнодушным. Є то поезія о нас Русинах, о наших веце болячках як радостях, і хоць і тотя тема му не є далека. Видить ся нам, же по тзв. „набитю руки“, по скресаню мравочных мотивів, буде з нёго добрый лірік. Ёго жылот на селі, як жрідло найвекшой інспірації, перебиваня в надрах прекрасной природы го к тому, ці хоче або ніт, поведуть. **Жычіме му лем найкрасшы стрічі з поезіов.**

Марія МАЛЬЦОВСКА

Миколай КОНЕВАЛ

Не крешме дерево

Не крешме дерево
ни справа ни зліва,
бо з того дерева
вытратить ся сила.

Сила ся нам тратить
дерево тоншає,
дерево жывота
ни силы не має.

Але то дерево
водов поливайме,
материньсков ласков
ся в нёго старайме.

Материньсков ласков
старати ся треба,
жебы оно росло
высоко до неба.

Высоко до неба
широко до країв,
жебы о нїм люде
в цілім світі знали.

В цілім світі знали
і пошановали,
а до ёго тіни
завше ся сховали.

Пред горячим слонком
пред великов бурёв,
завше ся хранили
під силным деревом.

На цінтерю

Ходжу по цінтерю і розмышляю собі:
Не кошена трава на забытім гробі.
Табліцю не видно, бо ей трава крыє,
На табліці напис порохом чорніє.

Напис кіріліков: „Ту лежыть учитель.“
Дідо мі повідав, же то быв будитель.

Дідо так споминав, як їх в школі мучів
Спознавати буквы і читати учів.

Учів в школі діти, припоминав старым,
Жебы тоты слова в сердцю утримали:
„Бідна наша земля і бідны Карпаты,
підете до світа вы хліба глядати“.

В чужім світі тяжко, бо там чужді
люде,
Материньске слово – опоров вам буде.
Няй оно гріє і няй вас потішить,
Мольте ся ку Богу а нігда не гріште.

Мольте ся ку Богу, достойныма будьте,
Учте ся чуждого, своего не забудьте.
З чуждіма за добре – оцінять вас люде,
Але ваше родне – няй в сердцю вам
буде!

Час утікати скоро а роки минають,
Одпорошены буквы мертве
воскрешають.
Покосив єм траву – одкрыв я табліцю,
Няй люде увидять нашу кіріліцю.

Жебы ей виділи, жебы не забыли,
А нашу минулость сі припоминали.
Предків, котрым свята была віра,
Дома і в чужині завше їх тішыла.

Весело на душі, понаглям ся дому
Молити ся к Богу я іду до храму.
На дверях у церькви виджу ознаміня
Напис і азбуков – призивіско з цінтеря:
„Цілый жылот єм была і остала-м
Русинка“.

Дівка учителя, дівка будителя,
В чужім світі была, свое не забыла.
Свідчіть о тім і ей смертне ознаміня,
А про нас непевных то є поучіння.

Честь таким людем і честь тому роду
а за їх спасіня помольме ся Богу.
Не забудьме свое дане нам віками
Не забудьме святе – же мы Русинами!

О Русины!

О Русины, народ славный!
О Русины, народ давный!
О Русины, по світі рострачены!
О Русины, невеселы засмучены!

О Русины, чом смутите?
Чом за свое ся ганьбите?
Вашы предкы тяжко жыли,
Але свое не завхабили!

Не раз за віру страждали,
Але своего ся тримали.
З добрых земель їх выгнали,
Але віру свою, обряд не запродали!

До гор пришли, в горах жыли,
Віру предків там шырили.
І мы теперь такы станьме –
Свою віру і обряд не запродайме!

Самы ся нищіме

Самы ся нищіме
Самы пропадаме,
Самы ся ділиме,
Самы заникаме.

Заникають нам пісня
Буквы, літургія,
Але то не главне!
Главна позиція.

Хто нам за то може?
Кого обвиниме?
Допомож нам, Боже,
О то тя просиме!

Зобудьме ся, люде,
Єдну думку майме:
Нашых славных предків
Мы в сердцях тримайме!

Їм тьяж было тяжко,
Они тяжко жыли,
Ведно ся тримали,
Свое не лишыли!

А свою културу –
Мы нищіме самы,
Бо наши розопрі
Попреднішы стали!

Без културы, піснї,
Не буде народу,
То буде загуба
Вшыткым нам на шкоду.

Плачуть гробы...

Плачуть гробы наших предків,
Хоць гонорно збудованы,
Гробы без людської молитвы
Смутны, ненавщівлёваны.

Плачуть гробы наших предків
А душы жалостно смутяють,
Кідь видять, што їх потомкове
В днешнім світі роблять.

Діти днешніх бізнісменів
В чужім світі подникають,
А на гробы своїх отців
Дома забывають.

Мобіл дзвонить што пять минут –
Уж ніт часу на молитву,
Помолити ся за душу
І Богу дати жертву.

Великы планы, предсявзяты
На першім місці суть грошы!
Гробы ввали до забыты –
Будуть спасены їх душы?

Треба іти аж ку морю,
Там до світа так далеко,

Дома гробы предків плачуть –
Тоты не навщівить ниhto.

Дома гробы наших предків
Плачом ся заливають,
Далеко в чужині діти
В морю ся купають.

В далекім світі у чужині
Час є – довго розсправляти.
Дома при гробах властных предків
Ніт часу пять минут постояти!

А так плачуть дома гробы
Над властныма дітми
Як богаты матеріално,
Но духовно – бідны.

Дай нам, Боже

Дай нам, Боже, здрава силу
Заховати свою віру,
Свою віру, обряд в церькви
Нашым дітям аж до смерти.

Свою віру утримати
А свій народ прославляти,
Співати ёго співанкы,
Што співали наши мамкы.

Нашых дідів приповідкы –
Няй їх чують наши діткы,
Утримати традиції
Про наступны генерації.

Русиньскы могилы

Прекрасны Карпаты, горы і долины
В них жыли од віку і были Русины.
Русины в них жыли, жыли і
вмерали,
Лем по них могилы, гробы остали.

Прейдиме по гребенях, найдиме
могилу,
А при тій могилі назберайме силу.
Нераз по ній прешла нога наших
предків,
Тотя земля нам дана на вікы віків!

Тотя земля дана Русинам до дару –
Не забудьме на них а шырьме їх
славу.
Помож ты нам, Боже, добротивый
пане,
Няй жыють навікы Русины –
Славяне!

На Полянї

Виджу выход сонця, прекрасну
природу,
Молга ся двигать і ступать на гору.
Пташочки співають весело з радости
Веселять мі сердце, тішать мої кости.

Прекрасны поляны в тій зеленій траві –
Хыжкы обновлены, пред очами
встали.
Споминам я собі на літа молоды,
Кідь я єм ягнята заганыя до воды.

Як ся розлетіли спід ліскы зос тіни
Рівно до ярочку на нашій долині.
Ярок їх напоїв, дале собі чуркав,
Явор над ярочком листочками шептав.

Студенка з кадлобом тварь мою
вказала
Напив єм ся воды – зубы мі ламала.
Роки нам уж прешли, велька зміна ту є
В споминках, співанках сердце наше
гріє.

(Приготовила:
Марія МАЛЬЦОВСКА)

А. Бачинський (1732 – 1809)

– найвызначніший русинський мукачовський єпископ

Русинська народність самосправа і Русинське народносьне культурне общество „Сполочна сила“ в Мішколцу, Русинське культурне общество „Будителі“ і Русинський вискумний інститут в Будапешті зорганізували **міжнародний научний семінар о А. Бачинськїм**, який ся одбив 28. – 29. августа 2009 в Мішколцу.

На семінарі взяло участь понад 20 учасників. Окрем домашніх лекторів прияли участь і лекторы споза границь, а то зо Закарпатської області України і зо Словенської републіки. Про заграничних гостів і лекторів было забезпечене уквартелювання і стравовання в просторах, які належать містній Грекокатолічській єпархії – в історичній будові „Акрополіс“. Двойденна акція ся одбивала в недалекім домі культури.

Цілем семінара была аналіза живота і діяльства вызначного патріота, освітнього діятеля, підпорователя русинського языка – **Андрія Бачинського у звязи з юбілєєм 200 років од його смерти (1732 – 1809)**. Час, кідь єпископ **Андрій Бачинський стояв на чолі мукачовської грекокатолічської єпархії (1768 – 1809)**, історіци называють „ЗОЛОТОВ ДОБОВ“ русинства. Русини в рамках тогдышньої австро-угорської монархії пережили много подій, котры в добрім впливали на народный, набожєньскый і культурный живот в рамках єпархії і мімо нїй.

Научний семінар отворив **Др. Тібор Уяцкі** як головный організатор той культурної акції, котру організував у сполупраці з **Др. Тібором Міклошом Поповичом, к. н.**, котрый був сучасно і тлумачом про заграничних учасників семінара. На семінарі взяв участь і знамый архідекан з містечка Енч, **Др. Петрашевіч**, з котрым ся могли стрітити і поговорити на різны теми учасници недавньої акції „По менше знамых пішниках за др. Н. Бескидом“.

Зо Словенської републіки на семінарі взяли участь: **ПгДр. Ліц. Габрієл Секель** з Грекокатолічської метрополії в Пряшіві, **ПгДр. Станіслав Конечні, к. н.**, історік Сполочєньско-научного інституту САВ у Кошицях, **Мгр. Гавриіл Бескид** і **Інж. Димитрій Крішко з Культурно-освітнього общества А. Духновича в Пряшіві**. Каждый з наших учасників выступив з рефератом на оголошену тему. Почас семінара прозвучали дуже цінны і обявны факты зо живота і діяльства того вызначного церковного і народного діятеля кінця 18. стороча, котры глубоко вошли до духовного світа його сучасників і охабили слід в многих областях сполочєньского живота Русинів Підкарпатя і сучасной пряшівської області, котры в тых часах належали під юрисдикцію мукачовського єпископа.

Андрій Бачинський був у своїй історичній добі єдним з великих і мудрых освітних діятелів, єпископом, патріотом, котрый своїм снажінєм і конкретнов роботом ся заслужив о великий розвой єпархії, о неперестанне школовання духовенства, учітелів-канторів на церковных школах, підпоровав науку і єй представителів, переніс центр єпархії до Ужгороду, основав богату бібліотеку при єпархії і заслужив ся і о розвой русинського языка.

Програм семінара був дость богатый. В першый день, 26-го августа, о 18.00 годині в Грекокатолічській церкві в Герембелі была одправлена по церковнославянськы свята літургія з панахидов за А. Бачинськым за участи **о. Стефана Сюча** з Підкарпатя, **о. Др. Габрієла Секеля** з Пряшова і містного пароха **Др. Ласла Дудаша**.

• **Єпископ Андрій Бачинський (1732 – 1809).**

По дообідных выступлїнях реферуючїх была одгалена памятна табла А. Бачинському у вступі до грекокатолічського храму в Герембелі. То є часть міста Таполца, котре в своїй добі подаровала А. Бачинському як мукачовському грекокатолічському єпископови імператорка Марія Терезія. Таблу одгалив і посвятив містный парох-декан **Др. Ласло Дудаш**, котрый наслідно позвав вшиткых учасників семінара на фару на мале посиджїня.

Організаторы акції, членове містной русинської самосправи, на властных автах пополудне нас повезли на памятны місця в околиці, а по скінчїню другого дня – на екскурзію до стародавнього історичного Православного храму в Мішколцу, котрый був збудований в р. 1750. Є то перла нелем самого міста Мішколц, але є єдним з мала памятных храмів у Мадярьску. Вшиткы учасници той екскурзії з храму і музею собі однесли незабытны спомины.

Наконець хочеме похвалити організаторів той міжнародної акції зато, же такы актуалны темы з нашой сполочной церковной і культурной минулості представляють. Заповнюють так білы місця в богатій історії Русинів, о яких треба знати сучасникам.

Гавриіл БЕСКИД, Пряшів

Ту не йде о деревяны церквы

Реаґую на статью *Нашы предкы были павославны* пана **Николая Шкурлы** із Ладомировой, яка была надрукована в **Народных новинках** ч. 35 – 36 / 2009, де давать „свою одповідь“ на статью *Русины-Словацы – хто суть тоты людє?* пана **Михала Бурцина** з **Гуменного** у **Народных новинках** ч. 29 – 30 / 2009.

Не знам, ці пан Шкурла добрі порозумів статі пана Бурцина. Він зрозуміло викреслив болячки в грекокатолічській церкві, де ся проблемы русинських віруючїх не рїшають, може часточно одкрыв хыбы, які ся зробили з боку духовенства по році 1968, по обновлїню Грекокатолічської церкви на Словєньску, но поміджі рядкы повів і то, што чекать і Православну церкву в СР, кідь не буде рїшити реліґійны діла своїх русинських віруючїх.

Думам, же „проблем“ деревяных церковлей або проблем віры наших предків, то така „піскова война“, т. є. двох хлопців на пісковиску! Історія русинської церкви не зачинать Марієв Терезієв, ані уніями. Зачинать Кірілом і Мефодієм.

Мій погляд такый, же церквы мать жыти а в животі єй помагать властный язык. Кідь тот жыє, хоснує ся в богослужїнях, обрядах, запроваджать ся до літурґічного живота, потім церквы є про віруючїх Русинів, ці уж єдною або другою церквою. Кідь то так не є, церквы „умєрають“.

Дорогу рїшіня, ці може першый крок, выповів недавно Святий отець, папа римський – Бенедікт XVI. на ґенералній аудієнції 17. юна 2009, котра была присвячена двом славянськам братам – св. Кірілові (Конштантінові) і Мефодіюві. На кінцю своєї катехезы (поучїня) повів такы слова: „**Кіріл і Мефодій представляють досправды класічний приклад того, што ся днесь означує терміном інкультурація: каждый народ мусить внести до своєї культуры ясне посолство і высловити його спасоносну правду языком, котрый му є властный. То предпосаждать нарочну перекладательску роботу, бо собі выжадує найти выразы, котрыма вгодно переложать богатство звістованого Слова без того, абы ся змінив його змысел. Тоты святы братя охабили о тім вызначны доказы, котры Церквы акцептує і днесь, суть про ню інспіраціє і компасом.**“ (Пор. Грекокатолічський часопис „Slovo“, ч. 18 – 19 / 2009, с. 5, переложыла Марія Спішіакова).

Возьмєме собі інспірацію і приклад од Кіріла і Мефодія? Нажаль, то не можеме повісти о грекокатолічській єпархії у нас. Тот здоровый воздух іде через перекладательску роботу до властного языка з боку дакотрых русинських священників і способных лаїків. Православна церквы зо своєю єпархією і русинськыма віруючїма можуть быти добрыма партнерами і помічниками в тім ділі. Мудрый ся поучіть, немудрый буде мудровати, а лем на свою шкоду.

Апропо, кідь уж говоримє о св. Кірілові і Мефодіюві. Історія зазначіла, же обидвоє ішли до Рима, де несли остаткы Клімента I., які нашли в Херсонї, но несли і богослужєбны книги і Святе Писмо в старославянськїм языку, языку тогдышніх віруючїх. Не прияв їх папа Николай I. в році 867, бо вмер, но аж його наслідник, папа Гадріан II., який братів прияв з почливостєв і славов. Праві він поблагословив місію братів, книги, з котрых служили святую літурґію а Мефодія высвятив за єпископа, пізніше за першого архієпископа Великой Моравы і Панонії. Ёго брат Конштантін, тогды хворый, зістав у єднім із грецькых монастырїв і прияв монаше мєно Кіріл і занедовго вмер. Поховали го з великов честєв і його тілесны остаткы чекають на воскресїня у Римі.

Думам, же і днесь єдинов путєв про живот (а, може, пережытя) русинських віруючїх єдною ці другою церквою є – дійти до **благословлїня русиньскопого літурґічного языка і його хоснованя в богослужбах**. Потім нам зістане і богатство по св. Кірілові і Мефодіюві, яке мамє в старославянськїм языку.

о. Ярослав ПОПОВЕЦЬ, Чірч

П. С.: Кідь бы ішло лем о деревяны церквы, які Марія Терезія казала ставляти, днесь єй можеме лем дяковати, бо ся нима гордимє і познать їх цілый світ. Дакотры суть докінця записаны в списку світової дїдовизны UNESCO...

• **Часть учасників научного семінара о Андрієві Бачинськїм, міджі котрыма суть і троє зо Словєньска: (зліва першый сидячий) Гавриіл Бескид, (зліва другый стоячий) Габрієл Секель, (зліва четвертый стоячий) Димітрій Крішко. Єден із реферуючїх – Г. Бескид із Словакії. По прочітанню рефератів была одгалена памятна табла при вході до старой грекокатолічської церкви в Герембелі на честь 200-річного юбілєя од смерти А. Бачинського. Акт одгалїня памятной таблы провів містный парох-декан Др. Ласло Дудаш.**

На слово з МАРИАНОМ МАРКОМ

Театер А. Духновіча в 65-й сезоні

Театер Александра Духновіча в Пряшові творить не одемну часть русиньской культуры і умения на Словакії. Драматичный колектів вже не раз доказав, же знає ся попасовати з найвызначнішима творами світової і словацькой класіки, осучаснити їх і приближити таким способом своему позерателю. Час од часу представити і домашніх русиньских авторів, чім холем счастья выповнює свою, так бы повісти, написану задачу, пестовати і помагати розвивати русиньску драматургію.

Того року біжить в театрі вже 65. сезона, юбілейна. Красного віку ся доживать. З директором театру **Маріаном Марком** сьме зачатком сезоны побісїдовали о животі театру в тій сезоні і о інших проблемах звязаных з ТАД.

• **Пане директоре, як бы сьте характеризовали минулорічну театралну сезону в Театрі А. Духновіча?**

– Минулорічну сезону мож характеризовати як успішну. Подарило ся нам зреалізувати вшиткы премєры, котры сьме собі наплановали, што єм дуже радий. Іде о такы представлїня, як: *Носорог*, *Територія „Б“*, *Ангел прихо-*

дить до Бабілоу, а тыж приповідку *Пецух – найвекшый на світі*. Окрем того сьме были позваны на театралны фестивалы, а а то нелем на Словакії, але і за границями нашої републіки. Были сьме в Італії в місті Чівідале дел Фріулі на фестивалі, што несе назву MITTELFEST.

• **На што буде заміряна тогорічна юбілейна сезона? Чім буде інша од минувлых?**

– Тым, же буде юбілейна, мала бы мати і дакус святочный характер. Але в кождім припадї ся буде вызначовати роботов нашого драматичного колектіву і єй членів, якы будуть выступляти в окремых премєрах. О нас є знаме, же робиме класіку. І тепер так хочеме зробити. Заміряме ся, главно на світову і на словацьку класіку.

• **Чім зачудує тогорічна сезона позерателів? З котров гров предповідаете успіх? Мате в плані і домашніх русиньских авторів?**

– Вірю, же каждая една премєра буде святом про велику родину наших приятелів і обдивлятелів. Так, як то было все і в минулости. Нашы артїсты ся тішать на своїх позерателів і будуть ся снажыти їх не скламати. Тыж маме роздїскувану сполупрацу з нашим русиньским автором *Штефаном Сухым*, який рихтує про нас гру. Быв бы єм радий, кібы ся нам подарило діло завершыти і так мати в репертоарі далшого русиньского автора. В теперішнім репертоарі маме *Зузану Ковалчікову* і єй приповідку *Неслухняный Юрко*.

• **Яка є перспеківа драматичного колектіву?**

– Єм пересвідченый, же драмколектів має своє місто в нашім націоналнім животі, главно тепер, кідь ся бжыть списованя людей. Є важне сі усвідомити, же **каждый народ ці народность має мати таку інштїтуцію, яков є театер.**

М. М., фотка: А. З.

Интересна книжка:

„История республики Подкарпатская Русь”

Нашы закарпатскы сусїдове на Україні выдали недавно интересну публикацію **„История республики Подкарпатская Русь”** (Ужгород: ПАТЕНТ, 2008). Публикація вышла по російскы, єй авторами суть **Петро Васильєвич Готьмаш** і **Сергей Петрович Готьмаш**. Книжка має 599 сторінок і єй авторы сі поставили за ціль описати процес розвоя єдного з малых славянських народів – Русинів і їх намаганя мати властну державу – Підкарпатську Русь.

Авторы открывають білы місця русиньской історії, котры были в минулости може замірно замолжованы, або їм історіци не придїляли достаточну увагу і належно їх не выяснили в європскім історичнім контексті. Авторы ся зосередили окрем іншого і на період, коли територію Підкарпатська Русь „міцны тогдышнього світа” переменовали на Карпатську Україну, пізніше на Закарпатську Україну, слїдуючі тым свої цілі. Авторы суть пересвідчены, же публикація послужить як підпорный фактор того, жебы і Україна признала Русинів як самостатну народность в рамках своєї території. Подля авторів в основу „Истории...” вошли малознамы матеріалы і документи з архівів Австро-Угорьска, Мадярьска, Чеськословеньска, бывшего Советского союзу і України. Є ту збцєне велике цісло научных работ заграничных і домашніх історіків, державных і сполоченьских діятелів.

Авторы книжки дають велику увагу процесу етнічного розвитку єдного з найстаршых славянських народів – розвитку Русинів і їх державности в рамках Австро-Угорьска, Мадярьска а пізніше Чеськословеньской републіки, причінам і методам ліквідації їх народности сталінським режимом, бою Русинів України за їх офіціалне узнання як народностной меншыны на території України. Публикація є доповнена цінныма архівныма матеріалами. Якраз зато є адресована нелем читателям, интересуючім ся о історію Русинів, але і сучасным політикам, дипломатам, правникам, історікам... В передслові ся можемо дочитати, же авторы внесли свій погляд до общой інтерпретації історичных фактів і підкрес-

люють, же **„хто не порозумить історію свого властного народа, не є способный порозуміти ани сучасность і не мать ани візію до будущности”**. Як авторы конштають, псевдоісторіци суверенной України і в сучасности не говорять правду о Русинах молодому поколїню своєї країны. Зато не є нагодным факт, же нима написана Історія України не є признана як годновірна научна публикація, бо она не зображує історичну правду, але є написана „на обїднавку”.

Читатель, котрый має достаточны знаня з історії Русинів, взявши до рук тоту публикацію, може здобыти много новых фактів як з історії Великой Моравы, так і поступно анализувати історичны факты, вчлєнюючі їх до контексту історії Русинів і в пізнішій, мїджівойновій періоді (в періоді 1. ЧСР), як і історії бывшой Підкарпатской Руси по окупації Мадярьском в роках 1940 – 1944, о анексії і ліквідації суверенной Закарпатской Украины і знову зроджїню русиньской народности на Україні по роспадї СССР.

Автор з оглядом на обшырну аналізу історичных фактів, доповнєных богатством архівных матеріалів, внїс данов публикацій цінный вклад до історіографії Русинів нелем сучасного Закарпатя, але ай до історіографії Русинів на Словеньску. Єден екземпляр той публикації авторы подаровали Інштїтуту русиньского языка і культуры ПУ, і так буде к діспозиції студентам, котры ся интересують о дану проблематику.

Мґр. Гавриіл БЕСКИД, Пряшів

Высвятиня нового престола в Осаднім

23. август 2009 Высокопреосвященный Ян, архієпіскоп пряшівський, высвятил новый престол у Православній церкви **Вознесения Господня** в **Осаднім**, окрес Снина. Высвятиня ся одбыло по оправі іконостасу, котру фінанцовали самы віруючі. Новый престол був ту потребный, бо тот старый був значно пошкоджєный, а престол є найважнішов частєв церкви, бо на нїм ся одправлять евхаристія і може го высвятити лем єпіскоп.

На святї, котре было по 40 роках, взяло участь православне духовенство і віруючі зо Сниньского і Гуменьского окресів. К притомным ся у своїй проповіді приговорив митр. прот. **Мґр. Петро Гуменик** із Гуменного, котрый подробно высвітлив важность престола і сімболіку каждого кроку при єго высвятині. Єдночасно Осаднянам припомянув, абы собі цінили свій храм Божий єго навіщївлєванєм і жебы ку тому вели і своїх потомків.

На кінцю архієрейской літургії, котру своїм співом допроводили віруючі під веджінем канторкы **Мґр. Евы Сороковой**, **Владыкови Янови**, притомным і дарцям подяковав парох осаднюньский, прот. **ТґДр. Петро Сорока**. Перед мированєм вшиткых притомных милома словами поздравив і архієпіскоп Ян.

Р-

НАРОДНЫ НОВИНКИ

48 Prešov, SR. Tel.: 051/772 56 29. Передплатне на рік 8,50 €, до сусідніх штатів – 21 € або 29 \$, до загранича поштов ІІ. кл. 39 \$ або 26 €, поштов І. кл. 44 \$ або 30 €, заплатити мож і в редакції, банковым переводом або поштовов поукажков на ч. рахунку 1386912153/0200, Všeobecná úverová banka, robočka Prešov. Регістрацне ч. **МК SR 417/91, МІС 49 438**. Опублікованы погляды дописователів не мусять быти згодні з поглядами редакції.

Адреса новинок на интернеті: www.rusynacademy.sk, <http://narodny-novynky.presov.sk>, E-mail: rusyn@stonline.sk

Выдавать **Русин і Народны новинки**. Реалізоване з фінанчнов підпоров Міністерства культуры СР – програм Куктура народностных меншын 2009. Шефредактор: Мґр. Александер ЗОЗУЛЯК, редакторкы: ПґДр. Кветослава КОПОРОВА, ПґДр. Марія МАЛЬЦОВСКА, языкова редакторка: ПґДр. Анна ПЛІШКОВА, ПґД. Адреса: **Ľudové noviny, Duchnovičovo nám. 1, 081**

Rusín a Ľudové noviny
Duchnovičovo nám. 1
081 48 Prešov 1
D+2
VsRP - 664/2003

Platené v hotovosti
080 02 PREŠOV 2